

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ**

Спеціальність «014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»

ОС — магістр

Виконавець: Дзюбайло О.А.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2 (М)

_____
(підпис)

Науковий керівник:
док. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

_____
(підпис)

_____
(підпис)

«___» _____ 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.....	11
1.1. Сучасний стан навчання анотативного і реферативного видів перекладу з англійської мови майбутніх філологів у вищих навчальних закладах.....	11
1.2. Психолінгвістичні і лінгвістичні особливості анотативного і реферативного видів перекладу.....	15
1.3. Особливості самостійного оволодіння майбутніми перекладачами анотативним і реферативним видами перекладу.....	37
Висновки до розділу 1.....	47
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ АНОТАТИВНОМУ ТА РЕФЕРАТИВНОМУ ВИДАХ ПЕРЕКЛАДУ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ.....	50
2.1. Мета формування компетентності у письмових видах перекладу та її зміст.....	62
2.2. Критерії відбору текстів для формування компетентності в анотативному і реферативному видах перекладу.....	62
2.3. Система вправ для самостійного оволодіння компетентністю у письмових видах перекладу.....	66
Висновки до розділу 2.....	77
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

У зв'язку з розвитком міжнародних відносин та інтеграцією України в європейське і світове політичне та економічне співтовариство роль перекладацької діяльності є надзвичайно важливою. Науково-технічний прогрес охоплює практично всі сфери життя, зростає кількість різного роду контактів не лише між державами, але і між різномовними спільнотами людей, у тому числі професійними. Рух інформаційних потоків не знає ні меж, ні часу. Нескінченна різноманітність сучасного світу передається за допомогою сучасних засобів інформації у відчуттях та інтерпретаціях численних учасників єдиного міжнародного інформаційного простору, у центрі якого в ролі медіатора постає перекладач. За таких тенденцій життя роль перекладу як засобу комунікації та підтримки економічних, суспільно-політичних, наукових, культурно-естетичних та інших відносин між народами значно зростає.

На сьогодні підготовка перекладачів у вищих закладах освіти України динамічно розвивається. Збільшення обсягу і диверсифікація вимог до перекладу як професійної діяльності призвели до зміни ринку перекладацьких послуг. Змінюються традиційні уявлення про перекладацьку діяльність, ускладнюється професійна модель перекладача, що, у свою чергу, вимагає модернізації самого процесу підготовки майбутніх перекладачів (далі у тексті дисертації терміни «майбутні перекладачі» та «майбутні філологи» використовуються як синоніми).

Професійна діяльність перекладача не обмежується лише створенням тексту перекладу, який призначено для повноцінної заміни тексту оригіналу. Перекладач виступає у ролі мовного посередника, що забезпечує міжмовну комунікацію та передачу змісту оригіналу засобами іншої мови, а таке посередництво може реалізовуватись не лише шляхом повного / еквівалентного перекладу, а й іншими способами. Зміст тексту оригіналу може бути переказаний, викладений вибірково, спрощено або узагальнено, анотовано або реферовано.

До вище згаданої проблеми перекладу як медіації звертається

Європейський центр сучасних мов, для якого однією із пріоритетних проблем програми на 2012-2015 роки є медіація як спосіб передачі інформації. У світлі цієї проблеми особливо актуальним є навчання письмового перекладу, зокрема таких його видів як реферативний та анотативний, які є не менш важливим аспектом професійної діяльності майбутнього перекладача, ніж повний письмовий переклад.

Анотативний і реферативний переклади є видами письмового перекладу, складною мисленнєво-мовленнєвою діяльністю, що поєднує анотування / реферування і переклад. При цьому текст перекладу виконує іншу комунікативну функцію, ніж текст оригіналу, внаслідок зміни комунікативної ситуації [32], передбачаючи при цьому не лише перенесення, але й перетворення інформації з метою переказу в іншій формі, яка визначається не організацією цієї інформації в оригіналі, а особливостями комунікативного завдання [56].

Дослідники І. С. Алексєєва, Н. Д. Зоріна, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, З. Д. Львовская, В. В. Сдобніков, О. В. Петрова, А. Л. Семенов, О. І. Чердиченко анотативний і реферативний види перекладу називають різновидами мовного посередництва поряд з власне перекладом [6; 10; 27; 13; 16; 11], Н. М. Гавриленко, Н. М. Нестерова, О. І. Новиков, І. В. Корунець, О. Г. Князева, Л. М. Черноватий визначають окремим типом скороченого перекладу або неповного виду перекладу, або гетеровалентного перекладу (термін Черноватого Л. М.) на противагу повному перекладу (еквівалентному перекладу), А. Є. Нямцу і В. В. Сафронова – різновидом письмової форми перекладу [159; 182]. Отже, незважаючи на множинність точок зору щодо цієї проблеми, науковці поділяють думку, що анотативний і реферативний переклади є окремими особливими видами письмового перекладу, якими повинен оволодіти перекладач.

У методиці навчання перекладу існує кілька поглядів на необхідність навчання анотативного та реферативного видів перекладу.

Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями по завершенню четвертого курсу майбутній перекладач повинен досягти рівня С1 [42], згідно

з яким студент має бути досвідченим користувачем, який може розуміти широкий спектр досить складних та об'ємних текстів і розпізнавати їхнє імпліцитне значення. Такі види діяльності називаються посередницькими, коли користувач іноземною мовою покликаний не виражати свої власні думки, а просто діяти як посередник, медіатор між співрозмовниками, які неспроможні зрозуміти один одного. Письмова медіація передбачає передачу основного змісту та переказ іншомовних текстів.

Деякі вчені, серед яких А. А. Вейзе, О. Г. Князева, Л. К. Латишев, Н. М. Нестерова, О. І. Новіков, Л. М. Черноватий [33; 8; 20; 16; 21], вважають, що включення анотативного та реферативного перекладу до змісту навчання майбутніх перекладачів є доцільним і абсолютно виправданим. З. Д. Львовская наголошує на необхідності внесення цих видів перекладу до навчальної програми, пояснюючи це тим, що виконання цих видів перекладу вимагає формування іншої компетентності, а отже інших теорій, тобто їхнє навчання має інші цілі, зміст та методи [17].

Тому, враховуючи існуючу відмінність між повним та анотативним / реферативним перекладами, видається доцільним формувати навички і розвивати вміння анотативного і реферативного перекладів у процесі формування фахової компетентності майбутніх перекладачів. Слідом за О. Г. Князевою і Л. М. Черноватим, вважаємо, що навчання цих видів перекладу є недостатньо розробленим, але враховуючи його важливість, потребує розробки окремої теорії для їх вивчення, у чому вбачаємо завдання методики навчання перекладу, зокрема нашого дослідження.

Підтвердженням цього є результати спостереження за навчальним процесом і наш педагогічний досвід, який показує, що студенти, які мають успішний рівень сформованості вмінь письмового перекладу, мають при цьому труднощі із анотативним і реферативним перекладами. Це пов'язано, перш за все, з тим, що анотативний та реферативний переклади мають свою специфіку, яка є мало вивченою у методичному контексті.

Аналіз наукових праць засвідчив, що проблеми методики навчання перекладу недостатньо вивчені, а навчання анотативного і реферативного

видів письмового перекладу досліджувалися лише в декількох наукових роботах за останні п'ятнадцять років, зокрема О. І. Цибіною (2000) розроблено методику навчання анотування та реферування іноземної наукової літератури у технічному вищому навчальному закладі, Т. І. Корж (2008) досліджено навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анотуванню англійських професійно орієнтованих текстів, К. О. Шевелько (2016) розроблено методику навчання анотаційного та реферативного видів перекладу учнів старших класів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземної мови. Інші дослідження з методики навчання анотативного та реферативного перекладів, зокрема майбутніх філологів, за останні 15 років нам не відомі. Зважаючи на те, що специфіка навчання анотативного та реферативного перекладів була висвітлена в обмеженій кількості наукових праць постає питання більш ретельного вивчення проблем, пов'язаних із навчанням цих видів перекладу майбутніх філологів.

Навчання перекладу загалом ускладнюється тим фактором, що єдиного Державного стандарту вищої освіти для підготовки перекладачів в Україні на даний момент не існує. На сьогодні функції такого стандарту виконують документи вищого навчального закладу за напрямом підготовки 6.020303 Філологія (Переклад), які складаються кожним університетом окремо в період підготовки до акредитації спеціальності «Переклад».

Таким чином, навчання анотативного і реферативного перекладу здійснюється згідно із програмними вимогами щодо формування основних компетентностей у студентів перекладацьких відділень під час фахової підготовки у рамках дисципліни професійної та практичної підготовки, а саме дисципліни «Практичний курс перекладу». У робочих програмах до цієї дисципліни для IV курсу у зазначених вищих навчальних закладах навчання цим видам перекладу передбачене у самостійній позааудиторній роботі, що співпадає з рекомендаціями щодо навчання цих видів перекладу Л. М. Черноватого [32].

Самостійне оволодіння анотативним і реферативним видами перекладу відповідає сучасним тенденціям розвитку вищої освіти, в умовах якого

особливого значення набуває самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів. Самостійна робота студентів є предметом багатьох досліджень у педагогіці (Архангельський С. І., Єсіпов Б. П., Коваль Т. І., Підкасистий П. І., Подоляк Л. Г., Солдатенко М. М., Юрченко В. І. та ін.) та методиці навчання іноземних мов (Задорожня І. П., Зимня І. О., Коряковцева Н. Ф., Рабінович Ф. М., Рогова Г. В., Тамбовкіна Т. Ю., Щукіна Г. І., L. Dam, E. Macaro, L. Dickinson, W. Littlewood, P. Bimmel, H. Holec та ін.). Сучасна модель освітнього процесу передбачає відмову від передавання знань викладачами студентам, а натомість сприяє їхньому заохоченню та спонуканню до самостійного оволодіння знаннями, навичками і вміннями. Крім цього, за умовами кредитно-трансферної системи навчання передбачено збільшення годин на позааудиторну самостійну роботу, розширення її видів, урізноманітнення форм контролю та включення самоконтролю, подекуди гнучкість термінів виконання. З огляду на це, особливої уваги потребує проблема навчання письмового перекладу майбутніх перекладачів на українську у процесі самостійної роботи, що сприяє підвищенню рівня розвитку самостійної діяльності студентів у процесі пізнання нового, робить цей процес самокерованим та уможливорює формування вмінь самонавчання впродовж життя.

Науковці вважають, що найефективніший спосіб практичної реалізації самостійної позааудиторної роботи у процесі навчання є впровадження в самостійний навчальний процес досягнень у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Так, Н. І. Муліною (2001) запропоновано методику розробки та використання дистанційного курсу англійської мови для старшого ступеню у вищому технічному закладі освіти, М. А. Татаріною (2005) визначено теоретичні основи створення та використання дистанційного курсу навчання іншомовного писемного мовлення студентів II-III курсів мовних вищих навчальних закладів, О. В. Гребеншиковою (2005) досліджено проблему формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій, В. Ю. Зюбановим (2007) запропоновано методику активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів у процесі

іншомовної підготовки з використанням комп'ютерного комплексу, Д. А. Руснак (2009) запропоновано методика формування граматичної компетенції у майбутніх викладачів англійської мови з використанням навчальної комп'ютерної програми, Н. В. Майєр (2011) розроблено методика самостійного оволодіння діловим писемних спілкуванням майбутніми документознавцями з використанням електронного кейсу.

На сьогодні спостерігається тенденція активного поширення та широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Проте недослідженою залишається проблема навчання анотативного і реферативного видів письмового перекладу майбутніх філологів у процесі самостійної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема електронного кейсу.

Усе вищезазначене обумовило вибір теми магістерської роботи **«Навчання майбутніх філологів письмового перекладу науково-технічних текстів»**, актуальність якого зумовлена такими чинниками:

- 1) необхідністю впровадження інформаційно-комунікаційних технологій з метою ефективного оволодіння майбутніми перекладачами письмовими видами перекладу в процесі самостійної роботи;
- 2) відсутністю спеціальних досліджень з визначеної проблеми.

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні формування компетентності в анотативному і реферативному видах письмового перекладу майбутніх перекладачів у процесі самостійної позааудиторної роботи.

Для досягнення мети було вирішено такі **завдання**:

- 1) проаналізувати сучасний стан навчання анотативного та реферативного видів перекладу майбутніх перекладачів і дати психолінгвістичну та лінгвістичну характеристику цих видів перекладу;
- 2) визначити переваги та особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій для самостійного оволодіння компетентністю у письмових видах перекладу майбутніми перекладачами;
- 3) визначити мету формування компетентності в анотативному і реферативному видах письмового перекладу та її зміст, розробити систему

вправ для формування компетентності в анотативному та реферативному видах перекладу шляхом її доповнення відповідною групою вправ для формування специфічних навичок для цих видів перекладу.

Об'єктом дослідження є процес формування компетентності в анотативному і реферативному видах письмового перекладу у майбутніх перекладачів.

Предметом дослідження є формування компетентності майбутніх перекладачів в анотативному та реферативному видах перекладу наукових статей аграрного профілю на українську у процесі самостійної позааудиторної роботи з використанням електронного кейсу.

Методи дослідження, що дозволили виконати поставлені завдання, включали:

- 1) критичний аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми;
- 2) аналіз чинних програмі нормативних документів щодо навчання письмового перекладу майбутніх перекладачів;
- 3) вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи викладачів з формування компетентності у письмовому перекладі;
- 4) анкетування викладачів з метою дослідити сучасний стан навчання майбутніх перекладачів письмового перекладу з французької мови;
- 5) тестування студентів з метою виявлення рівня сформованості компетентності у письмовому перекладі;

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вдосконалено* систему вправ для навчання анотативного і реферативного видів письмового перекладу, уточнено термін «анотативний і реферативний види перекладу».

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у відборі та організації навчального матеріалу для формування компетентності у письмовому перекладі майбутніх філологів у процесі самостійної позааудиторної роботи, розробленні комплексу вправ, створенні електронного кейсу як засобу формування компетентності в анотативному і реферативному видах письмового перекладу, розробленні моделі організації навчального процесу для самостійного оволодіння анотативним і реферативним видами письмового перекладу, укладанні методичних рекомендацій для ефективної організації навчання цих видів письмового перекладу з використанням електронного кейсу у процесі самостійної

позааудиторної роботи студентів.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано в 2 статтях, із них 1 – у студентському науковому віснику, одна – у міжнародному виданні.

Структура та обсяг дисертації зумовлюються її цілями й завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 85 сторінок.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних передумов й опрацювання практичних результатів дозволили дійти низки висновків.

Методичне забезпечення навчально-виховного процесу для підготовки перекладачів з англійської мови в Україні не відповідає соціальному замовленню у галузі перекладу і не забезпечує повною мірою формування компетентності в анотативному і реферативному видах письмового перекладу, зокрема у самостійній позааудиторній роботі студентів.

Анотативний і реферативний види перекладу з позицій психолінгвістики слід розглядати як складний мисленнєво-мовленнєвий процес, який передбачає органічне поєднання анотування / реферування і перекладу, що зумовлює алгоритм здійснення етапів перекладу та їхнє розділення на окремі операції (узагальнення, об'єднання, згущення, перефразування). Оволодіння цими операціями є обов'язковою умовою успішного письмового перекладу, результатом якого є семантично адекватний оригіналу текст перекладу. В основі цих видів перекладу лежить специфічний характер обробки тексту оригіналу — трандукція / семантичне згортання.

Лінгвістичні особливості анотативного і реферативного видів перекладу представлено насиченістю термінологією, абривіатурами, скороченнями, вживанням кліше та слів узагальнюючого характеру, вживанням засобів міжфразового зв'язку, які відсутні у тексті оригіналу, вживанням маркерів та індикаторів, тенденцією до субстантивації, вживанням безособових форм, пасивних форм дієслів, простих речень, однорідних членів речення.

Особливостями та перевагами використання електронного кейсу як електронного засобу навчання, який забезпечує процес формування компетентності в анотативному і реферативному видах письмового перекладу в умовах самостійної позааудиторної роботи студентів, слід вважати зниження ролі суб'єктивного фактору завдяки об'єктивним методам контролю; можливість систематичного й оперативного оновлення викладачем навчальних матеріалів; інтенсифікацію навчального процесу;

конфіденційність; мобільність та адаптивність, що передбачає відповідний рівень підготовки студента до продуктивної самостійної навчально-пізнавальної діяльності; високий рівень інтерактивності; самоконтроль студентів за процесом та результатом навчання; структурування контенту (довідково-інформаційний матеріал, глосарій термінів аграрного профілю, комплекс вправ для формування навичок і вмінь анотативного і реферативного видів перекладу).

Компетентність в анотативному і реферативному видах перекладу є складною динамічною сукупністю знань, навичок, вмінь і здатностей.

Система вправ для навчання анотативного і реферативного видів перекладу складається із трьох підсистем: підготовчі вправи, вправи для формування навичок і вправи для розвитку вмінь (перекладацьких вмінь та вмінь редагування). Система вправ містить специфічну групу вправ на трансдукцію / семантичне згортання, яка направлена на формування специфічних навичок, які необхідні для здійснення анотативного і реферативного видів перекладу. Система вправ реалізована у комплексі вправ, який представлено у відповідних блоках як його структурних елементах, які корелюють з етапами формування компетентності в анотативному і реферативному видах перекладу: підготовчий та основний.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>